

سال هفتم / تابستان ۱۳۹۷

بررسی شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی به عنوان یک پدیده اجتماعی نوپدید و تأثیر آن بر کانون خانواده (مطالعه موردی: منطقه هشت شهرستان اهواز)

• بهرام نیک بخش^۱

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی و تأثیرات آن بر کانون خانواده پرداخته شده است. نمونه آماری پژوهش ۳۰۰ نفر از شهروندان منطقه ۸ شهرستان اهواز است که به صورت خوشه بندی متناسب با حجم گزینش شده اند. فرضیات تحقیق تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی را بر روی کانون خانواده بر حسب متغیرهایی نظیر: پرخاشگری، طلاق عاطفی، کاهش حریم خانوادگی، کاهش اعتماد و برخی از متغیرهای زمینه ای سنجیده شده اند. سرانجام با استفاده از نرم افزار spss و از طریق آزمونهایی نظیر رگرسیون ساده، رگرسیون ترتیبی و ضریب همبستگی تفکیکی، داده‌های جمع آوری شده با ابزار پرسشنامه، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته شد. نتایج، تمام متغیرهای زمینه‌ای نظیر تحصیلات، شغل و جنس بر محور شبکه‌های اجتماعی بر بنیان خانواده تأثیر گذار هستند. همچنین بین متغیر طلاق عاطفی و تأثیر گذاری شبکه‌های اجتماعی وجود نداشت. **واژگان کلیدی:** آسیب اجتماعی، شبکه اجتماعی، فضای مجازی، انزوای فردی، سبک زندگی، حریم خانوادگی، طلاق عاطفی

^۱ عضو هیات علمی گروه جامعه شناسی دانشگاه پیام نور nikbakhsh.b@gmail.com

مقدمه و بیان مساله

با توجه به رشد سریع تکنولوژی و فناوری اطلاعات و سرعت بالای ارتباطات و تبادل اطلاعات عصر چهارمی در دنیا شروع شده که چهارمین موج تغییر در جهان بوده و به فضای مجازی^۱ یا زندگی دوم^۲ یا زندگی مجازی^۳ شهرت دارد و به عصر مجازی معروف شده است. عصر مجازی یعنی زندگی در وایبر^۴، لاین^۵، واتس آپ^۶، تانگو^۷، بیتالک^۸، فیس بوک^۹، توئیتر^{۱۰}، لینکدین^{۱۱}، مای اسپیس^{۱۲}، نینگ^{۱۳}، تلگرام^{۱۴} و دیگر شبکه‌های مجازی. عصر مجازی در واقع شکل توسعه و تکامل یافته عصر اطلاعات و دانش است و در آینده نزدیک ظهور کرده و فضای سه بعدی را در اختیار بشر قرار خواهد داد تا تخیل انسان بتواند به حقیقت نزدیک شده و فضای بسیار توسعه یافته‌تر و متفاوت‌تری با جهان امروز را فرا روی بشر قرار دهد. (مصطفوی الانق، ۹۴:۴۲).

مسأله مهمی که در برنامه‌ریزی فرهنگی خانواده‌های ایرانی بخصوص جوانان جلب توجه می‌کند، همان پدیده نوین عصر مجازی^{۱۵} است که با توجه به ظهور عرصه‌ی نوین برای زندگی بشر به خصوص نسل جوان، برنامه‌ریزی و اتخاذ استراتژی‌های مناسب با این فضا برای پرورش خانواده با الگوهای ایرانی و اسلامی اهمیت و ضرورت پیدا می‌کند. وسایل ارتباط جمعی در خانواده‌ها، ارزش‌های اجتماعی خانواده‌ها تحت تأثیر قرار گرفته و موجب شده است تا شاهد تغییراتی در رفتار و گفتار نسل جوان باشیم. بروز آسیب‌های نوپدید می‌تواند زمینه ساز نوع جدیدی از آسیب‌های اجتماعی و روانی باشد. به همین دلیل، برنامه ریزی برای شناسایی، پیشگیری و کاهش آسیب‌های نو پدید لازم و ضروری می‌نماید. آسیب‌های نوپدید، آسیب‌های مرتبط با فناوری‌های جدید است که آسیب‌های ناشی از استفاده از ماهواره، بازی‌های رایانه‌ای، تلفن همراه و اینترنت می‌توانند در این مجموعه قرار گیرند (ابراهیم پور و همکاران، ۹۲:۲). با توجه به عواقبی که استفاده از اینترنت برای خانواده دارد؛ مثل تغییر دادن سبک زندگی به منظور صرف زمان بیشتر در اینترنت، کاهش عمومی فعالیت بدنی، بی توجهی به سلامت خود در

¹ Cyber Space

² Second Life

³ Cyber Life

⁴ Viber

⁵ Line

⁶ Whats App

⁷ Tango

⁸ Bee Talk

⁹ Facebook

¹⁰ Twitter

¹¹ Linkedin

¹² My Space

¹³ Ning

¹⁴ Telegram

¹⁵ Cyber Space

نتیجه کار با اینترنت، اجتناب از فعالیت‌های مهم زندگی به منظور صرف وقت بیشتر در اینترنت، کاهش روابط اجتماعی، نادیده گرفتن خانواده و دوستان، مشکلات مالی ناشی از هزینه‌های استفاده از اینترنت، مشکلات تحصیلی و غیره را خواهد داشت. (سولر^۱، ۱۹۹۶: به نقل از اسمعیل زاده، ۹۵:۸۲). از نمودهای تأثیر رسانه بر تغییر رفتارها و الگوی زندگی نسل کنونی: عدم پایبندی به سنتها و ارزش‌های فرهنگی خود است (یوسفی، ۱۱۴:۸۳ به نقل از فرامرزیانی و همکاران، ۹۵:۱۲۴). شناخت این که ما در استفاده از وسایل ارتباط جمعی در چه وضعیتی هستیم، اهمیت ویژه‌ای دارد؛ «چرا که انقلاب تکنولوژی اطلاعات که مهم‌ترین عامل در به وجود آوردن تغییرات محسوب می‌شود، باید به رسمیت شناخته شود.» (جوادی، ۱۳۸۷: ۱۳؛ به نقل از: مادن ساراپ^۲، ۱۳۸۲). نخستین مشکلی که این رسانه‌ها در خانواده‌ها ایجاد می‌کنند، تقویت فردگرایی و گوشه‌گیری در خانواده است. (نوری، ۱۳۸۹: ۱۰۴). همچنین با توجه به این مسأله که امروزه بسیاری از اعضای خانواده به تلفن همراه و اینترنت دسترسی دارند و از آن استفاده‌های مختلفی به عمل می‌آورند، لذا از جمله مشکلاتی که ممکن است برای اعضای خانواده در نتیجه اشتغال زیاد با تلفن همراه و اینترنت پیش بیاید، افت اخلاقی و کاهش ارتباطات درون ختنوادگی بین آنان می‌باشد. افزایش استفاده از شبکه‌های اجتماعی و به ویژه شبکه‌های اجتماعی موبایلی این روزها به رغم استفاده‌های مفیدی که دارد، در کنار اشتغال به کار طولانی والدین و تغییر نگرش والدین به تربیت فرزندان، موجبات دوری اعضای خانواده از یکدیگر را فراهم ساخته است به گونه‌ای که به رغم نزدیکی فیزیکی و در زیر یک سقف بودن در داخل خانواده، گاه فاصله عاطفی و معنوی زیادی را از یکدیگر تجربه می‌کنند و افراد خانواده کمترین مراودات و گفتگوی همدلانه را با هم دارند (اینگلههارت^۳، ۲۰۰۷). ورود عناصر جدید فرهنگی، به واسطه‌ی جذابیت فضای مجازی اینترنت و تجربه و حضور مستمر قشر جوان در این محیط با نیازها و انگیزه‌های مختلف منجر به بازتولید سلیقه‌های مجازی شده است (فرخ نیا و لطفی، ۲۱۳:۹۰) تربیت، در یک بستر ارزشی رخ می‌دهد، غایت آن نیز تربیت افراد، متناسب با ارزش‌های اجتماعی، اقتصادی، دینی و فرهنگی مورد قبول جامعه است (رایلی^۴، ۲۰۰۴) بروز آسیب‌های نوظهور می‌تواند زمینه ساز نوع جدیدی از آسیب‌های اجتماعی و روانی باشد. به همین دلیل، برنامه ریزی برای شناسایی و آسیب شناسی آن‌ها ضروری می‌نماید. آسیب‌های نوظهور، آسیب‌های مرتبط با فناوری‌های جدید است که آسیب‌های ناشی از استفاده از اینترنت می‌توانند در این مجموعه قرار گیرد. رسانه‌های نوین با توجه به تحولات مختلف

¹ souller

² surap

³ inghelhart

⁴ reiley

فناوری، تجهیزات و حجم روش؛ به عنوان منتقل کنندگان پیام می توانند، در ساخت فرهنگ عمومی و ارزشهای مطلوب یا نامطلوب، باورها و افکار عمومی مؤثر باشند. آنها بدون در نظر گرفتن مرزهای جغرافیایی، عقیدتی و ارزشی، امکان حضور در همه نقاط جغرافیایی را پیدا کرد هاند (رحمان فضلی، ۱۳۸۰). کاستلز معتقد است، حوزه فرهنگ که نظا مهایی از عقاید، رفتارها و گرایشات ارزشی را شامل می شود، با ظهور تکنولوژی جدید دستخوش دگرگون یهای بنیادین می گردد و به دنبال آن، ساختار مناسبات و ارتباطات انسانی شکل جدیدی به خود می گیرد (کاستلز^۱، ۲۰۰۲). اینترنت یک رسانه جمعی پنهان است که لایه های آن ناشناخته تر از رسانه های جمعی دیگری باشد (پاکدامن، ۱۳۹۱: ۱۱۰) با توجه به توسعه همه جانبه علم و فناوری در سالهای اخیر، اینترنت توانست، تأثیرات چشمگیری بر زندگی روزمره مردم بگذارد. هنگام پیدایش اینترنت در سال ۱۹۶۰، پیش بینی این که این پدیده نوظهور بتواند طی پنج دهه چنین تحولی را در زندگی افراد ایجاد کند، غیرممکن می نمود (دانایی مقدم، ۱۳۹۰). در این پژوهش هدف کلی این است که شبکه های اجتماعی مجازی چه تأثیراتی بر کانون خانواده خواهد داشت و تقویت یا تضعیف ارزش های خانواده چقدر متاثر از شیوع و دسترسی آسان به شبکه های اجتماعی در فضای مجازی می باشد.

پیشینه تحقیق

حکیمی (۱۳۹۰) طی تحقیقی با عنوان نقش شبکه های اجتماعی بر هویت اجتماعی دریافت که این فضا می تواند ضمن فراهم آوردن بستری برای ارتباط قومیت های مختلف در بازنمایی هویت جهانی اقوام محلی نقش عمده ای فراهم آورد. نوغانی، چرخ زرین و صادقی (۱۳۹۱) در تحقیق خود، متوجه شدند که عوامل متعددی بر میزان تعاملات اعضا مؤثر است که در این زمینه می توان به نقش اینترنت و شبکه اجتماعی فیسبوک اشاره کرد.

ابوالقاسمی (۱۳۹۲) در تحقیقی با عنوان: تأثیر اینترنت بر ارزشها: از منظر هویت دینی و ملی، به بررسی تأثیر اینترنت بر ارزشهای خانواده پرداخته است. نتایج تحقیق حاکی از وجود رابطه ی معنادار و معکوس بین متغیرهای وابستگی به اینترنت، وارد شدن به فضای صمیمیت، بحث و مناظره ی گروهی، ایجاد روابط احساسی در محیط تعاملی اینترنت و میزان استفاده از اینترنت، با ارزشهای خانواده می باشد (رضایی قادی، ۱۳۹۰: ۲۶).

کفاشی (۱۳۸۸)، در پژوهش خود به این نتیجه دست یافت که بین متغیرهای مستقل شامل: دسترسی دانشجویان به اینترنت، محیط تعاملی، فضای صمیمیت، روابط احساسی، وارد شدن دانشجویان در بحث و مناظره گروهی، پذیرفته شدن آنها در محیط تعاملی اینترنتی، احساس

¹ custelz

رضایت از گمنام بودن در اینترنت، میزان اطلاع خانواده در مورد استفاده فرزندان از محیط‌های اینترنتی و متغیر وابسته ارزش‌های خانواده، رابطه‌ی آماری معکوس وجود دارد. تحقیق مه‌سیما پورشهریاری با عنوان مقایسه «افسردگی، انزوای اجتماعی و ارتباطات خانوادگی دانش‌آموزان دختر کاربرو غیرکاربر در دبیرستان‌های تهران» صورت گرفت. همچنین نتیجه حاصل از آزمون کاربران و غیرکاربران نشان داد که در بین سه متغیر افسردگی، انزوای اجتماعی و ارتباطات خانوادگی تفاوت معناداری وجود ندارد (پورشهریاری، ۱۳۸۶: ۴۹).

علی محمد جوادی (۸۳) در تحقیقی با عنوان «بررسی تأثیر اینترنت بر ارزش‌های خانواده در بین دانش‌آموزان دبیرستانی ناحیه ۳ مشهد» نشان داد میزان پذیرش در اینترنت، بیشتر وارد فضای صمیمیت شدن و میزان استفاده از اینترنت تأثیر منفی بر ارزش‌های خانوادگی دارد.

تامسون^۱ (۱۹۹۶) به نقل از حبیب پور (۸۴) و روحانی (۹۰) به مطالعه اختلالات اعتیاد اینترنتی در بین مردم پرداخت براساس نتایج مطالعه ایشان ۷۲ درصد از پاسخگویان اذعان به وجود نوعی اعتیاد یا وابستگی به اینترنت در خود داشته‌اند و ۳۳ درصد از آن‌ها نیز به اثرات سوء استفاده از اینترنت بر زندگی‌شان اشاره کرده‌اند. یانگ^۲ (۹۶) به نقل از حبیب پور (۸۴) در تحقیق خود دریافتند که ۸۰ درصد از پاسخگویان، کاربران وابسته اینترنت بودند که انگاره‌های رفتاری معتادانه قابل توجهی را از خود بروز دادند. کینگ استورم^۳ (۹۶)، طی مطالعه‌ای دریافت، افرادی که اعتیاد اینترنتی دارند، تنها و کمرو و خجالتی هستند و دچار افسردگی می‌باشند. کابی^۴ (۱۸۲-۲۰۰۸: ۱۶۶) در پژوهش خود عنوان نمودند که استفاده زیاد از اینترنت با چالش‌های جدی در عملکرد فردی؛ نظیر مشکلات تحصیلی، تنهایی، مشکلات خواب و ... مربوط است.

نتایج پژوهش‌های پیرسی^۵ (۲۰۰۰) و یانگ^۶ (۱۹۹۹) نشان می‌دهد که مشکلات خانوادگی چون سردی روابط بین افراد خانواده، نزاع، طلاق، مشکلات درسی و شغلی در خانواده‌هایی که فرزندان آنها وابسته به اینترنت هستند، زیاد می‌باشد. اریک^۷ (۲۰۰۰) در مطالعه بین‌میزان استفاده از اینترنت و تنهایی و انزوا، رابطه‌ی معناداری را به دست آورده است. به این معنا هر چه فرد، بیشتر به اینترنت وابسته شود، ارتباط وی با اجتماع و دیگران کمتر می‌شود.

نتایج تحقیقات هانسن^۸ (۲۰۰۱) نشان می‌دهد که کودکان، بیشتر از نوجوانان، پسران بیشتر از دختران و سفیدپوستان بیشتر از سیاهپوستان از رایانه استفاده می‌کنند. استفاده‌ی زیاد از

¹ tamsoon

² young

³ King storm

⁴ kubey

⁵ peirsi

⁶ yung

⁷ eric

⁸ hansen

اینترنت بر مهارت‌های شناختی، اثر منفی ندارد؛ حتی ممکن است استفاده از آن، به ویژه ایمیل بر روابط شخصی و حفظ روابط اجتماعی کمک کند.

تایلور^۱ (۲۰۰۳) به نقل از اعزازی (۸۴) تأثیر اینترنت را در زمینه اجتماعی مورد واکاوی قرار داده اند. در مورد کار کرد خانواده، فعالیت با اعضای خانواده است که بین استفاده کنندگان و عدم استفاده کنندگان تفاوت معنی داری بوجود می آورد. رس و نینگتنگل^۳ (۲۰۰۸) در پتتحقیقی تحت عنوان تاثیر اینترنت بر کیفیت ارتباط جوانان نشان داد که ارتباط اینترنتی و میزان استفاده از این فن آوری به صورت منفی با ادراک نوجوانان از کیفیت ارتباط با فامیل رابطه دارد. یافته‌ها نشان می دهند که نوجوانانی که معمولاً از اینترنت استفاده می کنند با والدین خود دچار مشکل هستند و این مسئله بر کیفیت ارتباط آن‌ها اثر می گذارد.

مبانی نظری تحقیق

یورگن هابرماس و زوال حوزه عمومی

هابرماس چنین استدلال می کند که حوزه عمومی یا دقیق تر (حوزه عمومی بورژایی) به علت ویژگی‌های کلیدی جامعه در حال گسترش سرمایه داری در انگلستان قرن هیجدهم ظهور کرد. بازرگانان سرمایه داری برای حفظ استقلال به مبارزه با کلیا و دولت برخاستند کم کم سرمایه داران از جهان فرهنگ و ادب حمایت کردند و از این طریق وابستگی به اربابان را تقلیل دادند. (علیخواه، ۱۳۷۸)

مدرنیته تشدید یافته و روند جهانی شدن، جامعه شبکه‌ای را خلق نموده است. در بین صاحب نظران و اندیشمندان جهان، کاستلز بهترین تلاش را برای روشن نمودن زوایای تاریخ و پوشیده جامعه شبکه‌ای انجام داده است. وی ریشه به وجود آمدن جهان نو را در تلاقی چند فرایند تاریخی در اواخر دهه ۱۹۶۰ م و نیمه دهه ۱۹۷۰ م جستجو می کند: انقلاب تکنولوژی اطلاعات؛ بحران‌های اقتصادی سرمایه‌داری و دولت‌سالاری و تجدید ساختار متعاقب آن؛ شکوفایی جنبش‌های اجتماعی فرهنگی، همچون: آزادی‌خواهی، حقوق بشر، فمینیسم و طرفداری از محیط زیست.

به عقیده وی تعامل میان این فرایندها، یک ساختار نوین اجتماعی مسلط؛ یعنی جامعه شبکه‌ای، یک اقتصاد؛ نوین یعنی اقتصاد اطلاعاتی - جهانی و یک فرهنگ نوین؛ یعنی فرهنگ مجاز واقعی را به عرصه وجود آورده است. منطق نهفته در این اقتصاد، جامعه و فرهنگ، زیر

¹ Z.h.gay

² taylor

³ Ross & nightingal

⁴ Ghosta v mash

بنای کنش و نهادهای اجتماعی در سراسر جهانی به هم پیوسته خواهد بود. (کاستلز^۱، ۱۳۸۰). احراز هویت الزاماً نه به معنای ناتوانی در ایجاد ارتباط با هویت‌های دیگر است و نه به معنای ناتوانی برای در بر گرفتن کل جامعه در چارچوب چنین هویتی. آلن تورن پا را از این نیز فراتر می‌نهد و چنین استدلال می‌کند که در جامعه فرا-صنعتی که در آن به جای کالاهای مادی، خدمات فرهنگی جایگاه اصلی را در تولید به خود اختصاص داده است، دفاع از شخصیت و فرهنگ فاعل اجتماعی در برابر منطق دستگاه‌ها و بازار است که جایگزین ایده مبارزه طبقاتی می‌شود. (رضوی دینانی و ابستام آذری، ۹۱).

نظریه استفاده - تأثیر به توصیف فرایندهای شناختی می‌پردازد که با استفاده از محتوای ارائه شده فرد را به سمت انتخاب‌های رفتاری هدایت می‌کند؛ در نتیجه، کاربرد آنها در رویکرد استفاده و رضامندی به طور کلی بر انتخاب‌های فرد در مورد قرارداد خود در معرض رسانه‌ها یا پیام‌های خاص آن تأکید دارد. (نیکو و دیگران، ۱۳۸۰: ۸۰) مدل استفاده - تأثیر بین انتظارات (خرسندی‌های خواسته شده) و ارضاها خرسندی‌های به دست آمده تفاوت می‌گذارد و از این رو، نوعی بهره‌مندی فزاینده از کاربرد رسانه‌ای در طول زمان را شناسایی می‌کند. بنابراین آنگاه که خرسندی‌های خواسته شده بیشتر باشد، این احتمال نیز افزایش می‌یابد که میزان ارضای مخاطبان بالاتر و میزان توجه و تأثیر آنها بیشتری می‌شود. عکس چنین رابطه‌ای هم می‌تواند اتفاق بیفتد. در واقع کاربر وسایل ارتباطی با استفاده از این وسایل درصدی به کارگیری اثرات و نتایج آنها در برنامه‌های زندگی خویش است. این تأثیرات می‌تواند بر شغل و حرفه، برنامه‌های تفریحی روزانه، و حتی برنامه‌هایی که به منظور پر کردن اوقات فراغت و ارتباط با دیگران طراحی و ترسیم می‌نماید به کار گیرد (گیدنز^۲، ۱۳۸۰: ۱۱۲).

بر اساس نظریه کنترل اجتماعی هیرشی^۳، عاملی که باعث جلوگیری از رفتارهای انحرافی نوجوانان و جوانان می‌شود، پیوند اجتماعی است. به اعتقاد هیرشی، پیوندهای اجتماعی دارای چهار عنصر اصلی دلبستگی، تعهد، مسئولیت و اعتقاد است. ضعف هر یک از چهار عنصر در فرد می‌تواند موجب بروز رفتارهای انحرافی او شود. (حبیب پور، ۸۴). نظریه هیرشی نیز، آزادی مطلق افراد در زندگی اجتماعی، زمینه ساز آسیب‌های اجتماعی در بین افراد و جامعه را فراهم می‌سازد. به اعتقاد وی بزهکاری زمانی اتفاق می‌افتد که قیود فرد نسبت به اجتماع ضعیف شود یا به کلی از بین برود، بعبارتی انحرافات وقتی اتفاق می‌افتد که فرد نسبت به قید و بندهای اجتماعی کم اعتنا یا اصلاً بی اعتنا باشد. بر اساس این نظریه اگر افراد نسبت به بایدها و

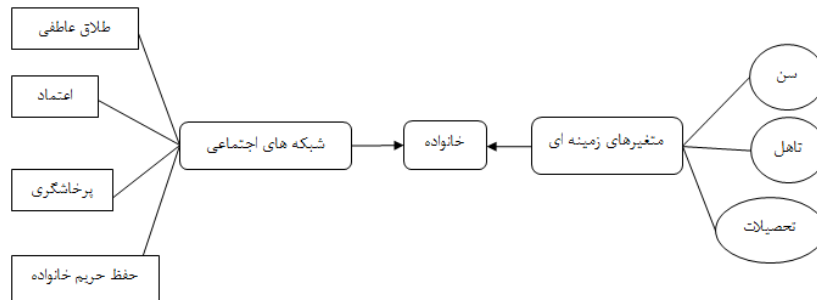
¹ kustelz

² giggenz

³ heirshi

نبایدهای جامعه توجه‌ای نداشته باشند و خود را فردی آزاد و مستقل در نظر بگیرند (فرامرزیانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۳۲).

مدل نظری تحقیق

نمودار شماره ۱- ترسیم مدل نظری تحقیق

تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرها

الف) تعاریف مفهومی متغیرها

آسیب‌های نوپدید: با پیشرفت روزافزون علم و تکنولوژی، جوامع مختلف در گذر از جامعه سنتی به یک جامعه پیشرفته علاوه بر حفظ بسیاری از آسیب‌های اجتماعی که از قبل موجود بوده است، با آسیب‌های اجتماعی جدید روبه رو می‌شوند که به خاطر نداشتن سبقه و پیشینه در جوامع انسانی به آنها آسیب‌های اجتماعی نوپدید می‌گویند.

خانواده: خانواده پایه‌ی بنیادین اجتماع، سلول سازنده‌ی زندگی انسان، خشت بنای جامعه، کانون اصلی حفظ سنت‌ها، هنجارها و ارزش‌های اجتماعی است و شالوده‌ی استوار پیوندهای اجتماعی و روابط خویشاوندی و کانونی برای بروز و ظهور عواطف انسانی و پرورش اجتماعی است. خانواده واحدی است که براساس ازدواج پدید می‌آید و از آغاز پیدایی خود، همچون حریمی امن، زندگی انسان را در بر گرفته و موج تازه‌ای در درون شبکه‌ی خویشاوندی ایجا می‌کند

شبکه‌های اجتماعی: یکی از مهمترین رسانه‌های اجتماعی، شبکه‌های اجتماعی است. شبکه اجتماعی مجازی زنجیره‌ای از ارتباطات و گروه‌های شبکه اجتماعی یا حضور غیر فیزیکی افراد در یک محل مجازی است. شبکه‌های اجتماعی به مثابه راه‌های مختلفی می‌مانند که مردم در زمان عبور از آن می‌توانند در مورد مسائل مختلف باهم صحبت کنند، اطلاعات عمومی یا خصوصی خود را در قالب‌های مختلف به اشتراک بگذارند.

فضای مجازی: فضای سایبر به مجموعه‌هایی از ارتباطات درونی انسان‌ها از طریق کامپیوتر و وسایل مخابراتی بدون در نظر گرفتن جغرافیای فیزیکی گفته می‌شود. یک سیستم آنلاین، نمونه‌ای از فضای سایبر است که کاربران آن می‌توانند از طریق ایمیل با یکدیگر ارتباط برقرار کنند. فضای مجازی، مکان‌های مجازی هستند که در آنها افراد با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند و این ارتباط توسط فناوری‌های اینترنتی ممکن شده است.

طلاق عاطفی: طلاق عاطفی به سردی رابطه میان زن و شوهر گفته می‌شود در واقع در این رابطه ضعف ارتباط عاطفی زن و شوهر منجر می‌شود به سردی تمامی روابطی که یک زوج می‌توانند با هم داشته باشند مانند رابطه روحی، جسمی، عاطفی و حتی گفتاری. وجود این مشکل در یک رابطه باعث بی‌مهری و کم شدن انرژی مثبت در خانواده می‌شود زوج‌ها در بیگانگی دنیای یکدیگر گم شده‌اند و فقط برای هم حکم یک هم‌خانه یا یک صاحب که به او عادت کرده‌اند را دارند. این افراد با فاصله‌ای که از لحاظ روحی و جسمی با یکدیگر دارند خط قرمزهایی را برای همدیگر مشخص کرده‌اند و هرکدام در خلوت خود دیگری را متهم می‌کند.

ب) تعاریف عملیاتی متغیرها

جدول شماره ۱- تعاریف عملیاتی متغیرها

متغیر وابسته	ابعاد متغیرهای مستقل	گویه‌ها	سطح سنجش
(تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر کانون خانواده)	متغیر	دسته بندی	مقیاس
	جنس	کد ۱: زن کد ۲: مرد	اسمی
	تحصیلات	- به شش طبقه - زیر دیپلم- دیپلم- فوق دیپلم- لیسانس- فوق لیسانس و دکتری	ترتیبی
	اشتغال	به دو طبقه شاغل و غیر شاغل دسته بندی می‌شوند و منظور از شاغل اشتغال بیرون از کانون خانواده می‌باشد	اسمی
	طلاق عاطفی	ویژگی اخلاقی نامطلوب در زوجین ، خشونت یکی از زوجین-وضعیت روحی و عاطفی والدین ، دخالت‌های بی مورد در زندگی مشترک ضعف مهارت‌های ارتباطی کلامی و غیر کلامی	ترتیبی
	شبکه‌های اجتماعی	دامنه ارتباطات- ارتباط مجازی مستمر- شکاف فاصله‌ای در سطح جامعه و خانواده- قدرت پنهان شبکه‌های- تغییر سبک زندگی و از خودبیگانگی و فردگرایی	اسمی
	حریم خانوادگی	حریم خلوت-حریم جسمانی-حریم اطلاعات-حریم جنسی-حریم ارتباطات و حریم شخصیت	اسمی

ادامه جدول شماره ۱- تعاریف عملیاتی متغیرها

سطح سنجش	گونه‌ها	ابعاد متغیرهای مستقل	متغیر وابسته
اسمی	احساس امنیت خانوادگی-حمایت از نظم خانوادگی موجود-امیدواری به ارضا نیازها-مشارکت خانوادگی- همبستگی خانوادگی و صداقت در رفتار و کردار اعضا خانواده-عدم دوستی و محبت در خانواده	اعتماد	
اسمی	نحوه برخورد والدین با فرزندان-الگوهای نامناسب خانوادگی-تنبیه والدین-خود آزاری-عوامل خانوادگی و محیطی-نقش رسانه‌های مجازی-اعتماد به نفس	پرخاشگری	

فرضیات تحقیق

- ۱- تاثیر پذیری اعضای خانواده از شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی برحسب متغیرهای زمینه‌ای (سن، تحصیلات و تاهل) متفاوت خواهد بود.
- ۲- روی‌آوری به شبکه‌های اجتماعی در بین اعضا خانواده برحسب متغیر پرخاشگری تفاوت معنا داری خواهد داشت.
- ۳- روی‌آوری به شبکه‌های اجتماعی در بین اعضا خانواده برحسب متغیر طلاق عاطفی تفاوت معنا داری خواهد داشت.
- ۴- روی‌آوری به شبکه‌های اجتماعی در بین اعضا خانواده برحسب متغیر اعتماد تفاوت معنا داری خواهد داشت.
- ۵- روی‌آوری به شبکه‌های اجتماعی در بین اعضا خانواده برحسب متغیر حریم خانوادگی تفاوت معنا داری خواهد داشت.

روش تحقیق

در این پژوهش، از روش پیمایش با هدف توصیف و تبیین متغیرهای مورد بررسی انتخاب شده است. در سطح توصیفی تلاش شده تا تصویری از شرایط یا پدیده‌های مورد بررسی برای شناخت بیشتر شرایط موجود در نمونه ترسیم گردد. در سطح تحلیل، نیز هدف یافتن روابط بین متغیرهای مستقل و وابسته و تلاش برای تبیین تغییرات یا واریانس متغیر وابسته با توجه به متغیرهای مستقل شبکه‌های اجتماعی است. همچنین جهت گردآوری اطلاعات از پرسشنامه (مراجعه حضوری به نمونه) استفاده شده است. جامعه آماری، تمام خانواده‌های ساکن در منطقه هشت اهواز در نظر گرفته شدند. که از بین تمام جامعه آماری تعداد ۳۰۰

نمونه از طریق مراجعه حضوری به خانواده‌های منتخب (مشمول بر اعضای خانواده بالاتر از ۱۵ سال اعم از والدین و فرزندان) بر حسب فرمول کوکران به عنوان نمونه آماری با استفاده از روش خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب گردیدند. در این تحقیق برای تجزیه و تحلیل یافته‌های توصیفی و استنباطی فرضیات و متغیرها از نرم افزار spss جهت کسب اطلاعات استفاده شده است. به این صورت که با توجه به پارامتریک و رابطه‌ای بودن فرضیه اول و دوم از سطح آزمون رگرسیون ترتیبی و رگرسیون خطی و همچنین جهت سنجش فرضیات سوم تا پنجم که متغیرهای این فرضیات در سطح ترتیبی بوده و با نظر به ناپارامتریک و رابطه‌ای بودن سطح این فرضیات از آزمون همبستگی تفکیکی یا جزیی استفاده شده است.

روایی^۱ و پایایی^۲ تحقیق

با بررسی ضریب آلفای گویه‌های مربوط به هر یک از متغیرها و محاسبه‌ی ضریب آلفا، انسجام درونی بالای گویه‌ها تأیید شدند.

جدول شماره ۲. ضریب آلفای گویه‌های مربوط به هر یک از متغیرها

شماره	ابعاد	آلفای کرونباخ پیش آزمون	آلفای کرونباخ نهایی
۱	کانون خانواده	۰/۸۷۳	۰/۷۱۳
۲	شبکه‌های اجتماعی	۰/۸۳۷	۰/۷۶۵
۳	پرخاشگری	۰/۸۴۰	۰/۷۰۸
۴	اعتماد	۰/۷۴۶	۰/۷۱۴
۵	حریم خانواده	۰/۷۵۰	۰/۷۲۹
۶	طلاق عاطفی	۰/۷۷۶	۰/۷۶۵

یافته‌های توصیفی

در این پژوهش تعداد ۳۰۰ پاسخگو به سوالات پاسخ دادند که، تعداد ۱۱۴ نفر مرد (۳۸ درصد) و ۱۸۶ نفر زن (۶۲ درصد) جامعه آماری را تشکیل می‌دهند ، سن جامعه آماری ۱۵ سال و بالاتر می‌باشد که بیشترین آمار پاسخگویان مربوط به سنین بین ۲۰-۲۴ سال که ۲۶,۷ درصد را به خود اختصاص داده اند. بر اساس آمار ۳۵,۷ درصد (بیشترین پاسخگویان) دارای مدرک لیسانس و ۰,۷ درصد از پاسخگویان (کمترین آمار) اعلام داشتند که دارای مدرک

^۱ ability

^۲ reliability

دکتری می‌باشند. همچنین ۶۵ درصد پاسخگویان غیرشاغل و ۳۵ درصد اعلام داشتند که شاغل می‌باشند. ۶۵,۷ درصد پاسخگویان مجرد بوده (دارای بیشترین آمار) و در ادامه ۰,۳ درصد از پاسخگویان اعلام داشتند که مطلقه می‌باشند. در راستای میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی، به ترتیب اولویت: گزینه تلگرام مورد بررسی قرار گرفته است که بر اساس آمار، ۲۴۹ نفر در کل این گزینه را انتخاب نموده اند یعنی ۴۴,۷ درصد پاسخگویان اعلام داشتند که تلگرام در اولویت اول استفاده آنها در فضای مجازی می‌باشد. سپس گزینه واتساپ مورد بررسی قرار گرفته شد، که بر اساس آن، ۲۴۹ نفر این گزینه را انتخاب نموده اند بنابراین ۴۱,۷ درصد پاسخگویان اعلام داشتند که واتساپ در اولویت اول استفاده آنها در شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌باشد. در ادامه ۶,۷ درصد از پاسخگویان اعلام داشتند که واتساپ در اولویت سوم استفاده می‌باشد که کمترین آمار را به خود اختصاص داده اند، در گام بعدی گزینه اینستاگرام مورد بررسی قرار گرفته شد که بر اساس آمار، ۱۴۴ نفر در کل این گزینه را انتخاب نموده اند یعنی ۲۴/۳ درصد پاسخگویان نرم افزار محبوب اجتماعی خود را این گزینه انتخاب نمودند. ۳/۳ درصد پاسخگویان اعلام داشتند که فیسبوک در اولویت پنجم استفاده آنها در شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌باشد. ۴۹ درصد پاسخگویان اعلام داشتند که بین یک تا چهار ساعت از شبکه‌های اجتماعی در روز استفاده می‌کنند و در ادامه ۶,۳ درصد از پاسخگویان اعلام داشتند بیشتر از ۱۰ ساعت از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند.

جداول استنباطی

فرضیه اول-تاثیر پذیری اعضای خانواده از شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی بر حسب متغیرهای زمینه‌ای (سن، تحصیلات و تاهل) متفاوت خواهد بود.

جدول شماره ۳. نتایج آزمون نسبت مدل

مدل	احتمال وارد شدن متغیر به ازای -۲۲	مقدار کای اسکوار ^۱	درجه آزادی	سطح معناداری
مدل رهگیری	۵۲۲/۲۴۲			
مدل نهایی	۳۴/۳۶۰	۵۲۲/۲۴۲	۱۵	/۰۰۰

جدول شماره ۳- نشان می‌دهد مقدار آمار کای اسکوار ۵۲۲/۲۴۲ که حاصل تفاوت مقدار مدل صفر و مدل نهایی است. کمتر از سطح معنی داری ۰/۱ است و مدل نهایی توانسته است مدل صفر را بی اثر سازد و مدل مناسبی برای پیش بینی متغیر وابسته نهاد خانواده توسط

^۱ Chi-square

^۲ 2log likelihood

مجموعه متغیرهای مستقل نظیر تحصیلات، شغل، سن اعضای خانواده بر محور شبکه‌های اجتماعی می‌باشد.

فرضیه دوم- روی اوری به شبکه‌های اجتماعی در بین اعضا خانواده بر حسب متغیر پرخاشگری رابطه معنا داری خواهد داشت.

جدول شماره ۴. میزان ضرایب متغیر مستقل بر حسب مقادیر استاندارد و غیر استاندارد

مدل	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد	T مقدار	سطح معناداری
	B مقدار	خطای معیار	بتا		
۱	(مقدار ثابت) ^۱	۶/۱۱۰	۸/۳۰۳	۷۳۶	۴۶۲
	پرخاشگری	۴/۷۴۹	۵/۳۲	۴۵۹	۸/۹۱۸

جدول شماره ۴- ضریب رگرسیون استاندارد شده برای متغیر کانون خانواده برابر ۴۵۹/ در سطح خطای کمتر از ۰/۱ معنی دار است و با افزایش یک واحد تغییر انحراف استاندارد در متغیر کانون خانواده، پرخاشگری به مقدار ۴۵۹/ انحراف استاندارد افزایش می‌یابد. آماره T اهمیت متغیر پرخاشگری را نشان می‌دهد. معمولاً هر گاه قدر مطلق مقدار این آماره بزرگتر از ۳۲/۲ باشد، سطح خطای آن نیز کوچکتر از ۰/۰۵ بوده پس متغیر پرخاشگری تأثیر آماری معنی داری در تبیین متغیر وابسته تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر کانون خانواده دارد.

فرضیه سوم: بین شبکه‌های اجتماعی در کانون خانواده بر حسب متغیر طلاق عاطفی رابطه مستقیم وجود دارد.

جدول شماره ۵. همبستگی بین شبکه‌های اجتماعی با کنترل متغیر طلاق عاطفی

متغیرهای کنترل شده		کانون خانواده	شبکه‌های اجتماعی	طلاق عاطفی
بدون کنترل	مقدار همبستگی	۱/۰۰۰	۱/۰۸۳	۴۵۰
	سطح معنی داری (کانون خانواده)	.	۱/۱۵۴	۱۰۰۰
	درجه آزادی	۰	۲۹۸	۲۹۸
	مقدار همبستگی	۱/۰۸۳	۱/۰۰۰	۱۰۳۷
	سطح معنی داری (شبکه‌های اجتماعی)	۱/۱۵۴	.	۱۵۱۹
	درجه آزادی	۲۹۸	۰	۲۹۸

^۱ constant

ادامه جدول شماره ۵. همبستگی بین شبکه‌های اجتماعی با کنترل متغیر طلاق عاطفی

متغیرهای کنترل شده		کانون خانواده	شبکه‌های اجتماعی	طلاق عاطفی
	مقدار همبستگی	۰/۴۵	۰/۳۷	۱/۰۰۰
	سطح معنی داری (طلاق عاطفی)	۱/۰۰۰	۰/۵۱۹	.
	دامنه آزادی	۲۹۸	۲۹۸	۰
طلاق عاطفی	مقدار همبستگی	۱/۰۰۰	۰/۷۴	
	سطح معنی داری (کانون خانواده)	.	۰/۲۰۴	
	درجه آزادی	۰	۰/۲۹۷	
	مقدار همبستگی (شبکه‌های)	۰/۷۴	۱/۰۰۰	
	سطح معنی داری (اجتماعی)	۰/۲۰۴	.	
	درجه آزادی	۲۹۷	۰	

برحسب جدول شماره ۵- آزمون همبستگی تفکیکی یا جزیی، رابطه بین شبکه‌های اجتماعی و کانون خانواده یک رابطه واقعی است. زیرا در هر دو حالت همبستگی بدون کنترل و همبستگی با کنترل رابطه آنها معنی دار شده است. در حالت همبستگی بدون کنترل متغیر طلاق عاطفی، رابطه بین شبکه‌های اجتماعی و کانون خانواده در سطح زیر ۰/۱ معنی دار نیست و شدت رابطه ۰/۸۳ ضعیف و پایین می‌باشد. در حالت همبستگی با کنترل متغیر طلاق عاطفی، رابطه بین شبکه‌های اجتماعی و تاثیر بر کانون خانواده در سطح زیر ۰/۱ معنی دار نیست و شدت رابطه ضعیف ۰/۷۴ تایید این مدعا خواهد بود. بنابراین فرضیه تایید می‌شود یعنی بین شبکه‌های اجتماعی و کانون خانواده با کنترل متغیر طلاق عاطفی رابطه معنی دار و مستقیمی وجود ندارد.

تحلیل آماری فرضیه چهارم براساس آزمون همبستگی تفکیکی یا جزیی: بین شبکه‌های اجتماعی در کانون خانواده برحسب متغیر اعتماد رابطه معنادار و معکوس وجود دارد.

جدول شماره ۶- همبستگی تفکیکی سنجش رابطه متغیر شبکه‌های اجتماعی و کانون خانواده

کنترل متغیرها		کانون خانواده خانواده	شبکه‌های اجتماعی	اعتماد	
بدون کنترل	(کانون خانواده)	مقدار همبستگی	۱/۰۰۰	۲۸۳/	۸۹۰/
		سطح معنی داری	.	۱۰۰۰/	۱۰۰۰/
		درجه آزادی	۰	۹۴۸	۹۴۸
	(شبکه‌های اجتماعی)	مقدار همبستگی	۲۸۳/	۱۰۰۰/	۱۹۱/
		سطح معنی داری	۱۰۰۰/	.	۱۰۰۰/
		درجه آزادی	۹۴۸	۰	۹۴۸
	(اعتماد)	مقدار همبستگی	۸۹۰/	۱۹۱/	۱۰۰۰/
		سطح معنی داری	۱۰۰۰/	۱۰۰۰/	.
		درجه آزادی	۹۴۸	۹۴۸	۰
اعتماد	(کانون خانواده)	مقدار همبستگی	۱/۰۰۰	۱۳۵/	
		سطح معنی داری	.	۱۰۰۰/	
		درجه آزادی	۰	۹۴۷	
	(شبکه‌های اجتماعی)	مقدار همبستگی	۱۳۵/	۱۰۰۰/	
		سطح معنی داری	۱۰۰۰/	.	
		درجه آزادی	۹۴۷	۰	

بر حسب جدول شماره ۶-آزمون همبستگی تفکیکی یا جزئی رابطه بین شبکه‌های اجتماعی و کانون خانواده یک رابطه واقعی است. زیرا در هر دو حالت همبستگی بدون کنترل و همبستگی با کنترل رابطه آنها معنی دار شده است. در حالت همبستگی بدون کنترل متغیر اعتماد، رابطه بین شبکه‌های اجتماعی و کانون خانواده در سطح زیر ۰۱/ معنی دار است و شدت رابطه ۲۸۳/ می‌باشد. در حالت همبستگی با کنترل متغیر اعتماد، رابطه بین شبکه‌های اجتماعی و تأثیر بر کانون خانواده در سطح زیر ۰۱/ معنی دار است و شدت رابطه ۱۳۵/ تایید این مدعا خواهد بود. بنابراین فرضیه تایید می‌شود یعنی بین شبکه‌های اجتماعی و کانون خانواده بر حسب متغیر اعتماد رابطه معنی دار وجود دارد.

تحلیل آماری فرضیه پنجم براساس آزمون همبستگی تفکیکی یا جزئی: بین شبکه‌های اجتماعی در کانون خانواده بر حسب متغیر حریم خانوادگی رابطه معنادار و معکوس وجود دارد.

جدول شماره ۷- همبستگی تفکیکی سنجش رابطه متغیر شبکه‌های اجتماعی و حریم خانوادگی

کنترل متغیرها		کانون خانواده	شبکه‌های اجتماعی	اعتماد
بدون کنترل	کانون (خانواده)	مقدار همبستگی	۱/۴۱۲	۷۲۱
		سطح معنی داری	.	/۰۰۰
		درجه آزادی	۰	۷۴۵
	شبکه‌های (اجتماعی)	مقدار همبستگی	۱/۴۱۲	۱/۱۷۵
		سطح معنی داری	/۰۰۰	.
		درجه آزادی	۷۴۵	۰
	حریم (خانوادگی)	مقدار همبستگی	۷۲۱	۱/۱۷۵
		سطح معنی داری	/۰۰۰	/۰۰۰
		درجه آزادی	۸۱۲	۸۱۲
حریم خانوادگی	کانون (خانواده)	مقدار همبستگی	۱/۱۲۰	
		سطح معنی داری	.	/۰۰۰
		درجه آزادی	۰	۸۱۱
	شبکه‌های (اجتماعی)	مقدار همبستگی	۱/۱۲۰	۱/۰۰۰
		سطح معنی داری	/۰۰۰	.
		درجه آزادی	۸۱۱	۰

بر حسب جدول شماره ۷-آزمون همبستگی تفکیکی یا جزئی رابطه بین شبکه‌های اجتماعی و کانون خانواده یک رابطه واقعی است. زیرا در هر دو حالت همبستگی بدون کنترل و همبستگی با کنترل رابطه آنها معنی دار شده است. در حالت همبستگی بدون کنترل متغیر حریم خانوادگی، رابطه بین شبکه‌های اجتماعی و کانون خانواده در سطح زیر ۰/۱ معنی دار است و شدت رابطه ۱/۴۱۲ می‌باشد. در حالت همبستگی با کنترل متغیر اعتماد، رابطه بین شبکه‌های اجتماعی و تاثیر بر کانون خانواده در سطح زیر ۰/۱ معنی دار است و شدت رابطه ۱/۱۲۰ تایید این مدعا خواهد بود. بنابراین فرضیه تایید می‌شود یعنی بین شبکه‌های اجتماعی و کانون خانواده بر حسب متغیر حریم خانوادگی رابطه معنی دار و معکوسی وجود دارد.

نتیجه گیری و یافته‌های تحقیق

طبق فرضیه اول: تاثیر پذیری اعضای خانواده از شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی بر حسب متغیرهای زمینه‌ای (سن، تحصیلات و تاهل) رابطه‌ای معنی دار وجود دارد. چرا که تمامی متغیرهای مستقل (بیش از ۷۷ درصد) نظیر تحصیلات، شغل اعضای خانواده و شبکه‌های اجتماعی قدرت تبیین متغیر وابسته را دارند. این فرضیه با نظریه کنترل اجتماعی

هیرشی در بخش ادبیات نظری تحقیق مطابقت دارد چراکه، هرچه افراد به جای آموزش صحیح و واقعی در نهادهای علمی، بیشتر وارد فضای کنجکاوانه و شبه آموزشی در شبکه‌های اجتماعی بدین مضمون شوند این فضای اقیانوس گونه در بسترهای مجازی باعث خواهد شد ارزش‌های خانواده تحت تأثیر این فضا قرار گیرد به گونه‌ای که به تدریج دنیای اجتماعی مجازی جایگزین آموزش و تربیت در محیط اینترنت می‌گردد. در ارتباط بامتغیر تحصیلات اعضای خانواده، طبق نتایج بدست آمده این پژوهش، یکی از دلایل سپری کردن میانگین چهار ساعت در روز در این شبکه‌های اجتماعی بعد از پر کردن گزینه اوقات فراغت، کسب علم و اطلاعات گوناگون است. به گونه‌ای که همین موضوع والدین را برای تهیه امکانات نرم افزاری و سخت افزاری استفاده از شبکه‌های اجتماعی (جهت ارتقای آموزش) متقاعد ساخته است. در این خصوص، هیرشی معتقد است هرچه فرزندان زمان بیشتری را به فعالیتهای فرهنگی، آموزشی و هنری اختصاص بدهند و در این زمینه با دیگر گروه‌ها مشارکت نمایند خیلی کمتر نسبت به کسانی که فارغ از هر گونه فعالیتی سازنده هستند دچار آسیب‌های افت تحصیلی، افسردگی، خستگی، احساس تنهایی و عدم امنیت می‌گردند. در این راستا قاعده مند نمودن زندگی بر حسب ضریب نفوذ پارامترهای فضای مجازی، عمدتاً با آموزش و استفاده بهینه از زمان بر حسب امکانات دنیای واقعی افراد را بیشتر نسبت به شغل، تحصیلات، جنسیت و سایر ارزشهای خانواده محفوظ و ایمن خواهد داشت. در پایان یافته‌های این فرضیه با نتایج پژوهش پیرسی (۲۰۰۰) همخوانی دارد.

طبق فرضیه دوم: - روی اوری به شبکه‌های اجتماعی در بین اعضا خانواده با میزان پرخاشگری رابطه معنا دار و مستقیم دارد. یعنی ۷۷٪ درصد از تغییرات متغیر وابسته تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر کانون خانواده توسط متغیر پرخاشگری پوشش داده می‌شود. این فرضیه با نظریه وابستگی مخاطب - رسانه و نظریه جامعه اطلاعاتی کاستلز و نظریه مکتب تنظیم بویلز مطابقت دارد. نظریه وابستگی مخاطب - رسانه - جامعه بر این نکته تأکید دارد که می‌توان از روابط سه گانه بین رسانه‌ها - مخاطبان - جامعه و پیامدهای شناختی، عاطفی و رفتاری رسانه بر مخاطبان سخن گفت. اولین پیامد تأثیر رسانه‌ها، ایجاد ابهام و تشدد ذهنی در مخاطبان و سپس رفع آن ابهام است. ابهام، خود، ناشی از برخورد اطلاعات متناقض با یکدیگر و در نتیجه چندگانگی و تنش فکری منجر به رفتار پرخاشگرایانه در فرد می‌شود. هنگام رخ دادن وقایع غیر منتظره یا وضعیت‌های خاص، مردم پیام‌های متناقضی از شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی دریافت می‌کنند، اما با بوجود آمدن تضاد فکری نمی‌دانند چگونه باید آنها را در جامعه و خانواده تفسیر نمایند. بر اثر این فشار، افراد در مرحله بعد اخذ اطلاعات کامل تر در این بستر مجازی این ابهام را رفع می‌کنند و به این ترتیب، به علت ناهمخوانی با ارزشهای خانواده و جامعه دچار تعارض عقیدتی و ارزشی خواهند شد و این ناپایداریهای منجر به تنش

نقشی در خانواده خواهد شد. خانواده‌های امروزی راه پیشگیری از این تنش‌ها و حالات پرخاشگری فرزندان را به خوبی فرا نگرفته و عمدتاً نوع نگاه، نگاه همه یا هیچ است که در این حالت فرزندان به دلیل توجه زیاد استقلال ندارند یا به دلیل بی‌توجهی مفرط غرق در انزوا و حالات افسردگی و پرخاشگرایانه خود هستند. از منظر آسیب‌شناسی نیز فرزندان که خانواده‌ای صمیمی ندارند به دلیل الهام گرفتن از جمع‌های ناباب دوستی، وارد دنیای ناشناخته شبکه‌های اجتماعی شده و از این طریق مطالبه محبت و عاطفه می‌نمایند. یافته‌های این فرضیه با نتایج رضایی قادی (۱۳۹۱) در بخش پیشینه داخلی همسو است.

طبق فرضیه سوم: بین شبکه‌های اجتماعی و کانون خانواده با کنترل متغیر طلاق عاطفی رابطه وجود ندارد. استفاده بیش از حد از شبکه‌های اجتماعی در محیط خانواده با کاهش سطح ارتباطات عاطفی، میزان گفتگو در خانواده را حتی از ۱۵ دقیقه در روز هم کمتر کرده است. ضمن اینکه استفاده نادرست از این امکانات (در حد غیر متعارف)، باعث از بین رفتن بسیاری از حریم‌ها در خانواده‌ها شده و حتی در مواردی منجر به بروز اختلافات تا سرحد طلاق و جدایی نیز شده است. ارتباط گرفتن هر یک از زوجین با افراد غریبه و حتی افرادی از جنس مخالف در دوستان و آشنایان منجر به کاهش سطح اعتماد در بین آنها می‌شود و با کاهش سطح اعتماد در خانواده، آرامش خدشه دار می‌شود و در نهایت نهاد خانواده آسیب جدی می‌بیند. از عوارض و جنبه‌های زیانبار استفاده مدیریت نشده از فضای مجازی آن است که تنوع طلبی عاطفی و جنسی در جامعه شیوع پیدا کرده که خود آسیب‌های روانی و اجتماعی زیادی دارد. طلاق عاطفی نیز به شدت در حال افزایش است به طوری که ۶۸ درصد طلاق‌های ثبت شده در میان ۱۴۰ کشور جهان، به علت ارتباط یکی از زوجین با جنس مخالف از طریق شبکه‌های مجازی است. یافته‌های این فرضیه با یافته‌های پژوهشی اریک و یانگ (۲۰۰۰) همسو است.

طبق فرضیه چهارم: بین شبکه‌های اجتماعی و کانون خانواده با کنترل متغیر اعتماد رابطه معنی دار و معکوسی وجود دارد. این فرضیه با نظریه گراف و نظریه کنترل اجتماعی هیرشی مطابقت دارد. یکی از راه‌های بررسی ساختار خانواده، توصیف و شناخت کانال‌های ارتباطی از جمله شبکه‌های اجتماعی مجازی است که در درون آن مورد استفاده قرار می‌گیرند. این کانال‌های ارتباطی منجر به تشکیلی شبکه‌هایی در خانواده می‌گردند که تعامل و اعتماد افراد در آنها به طور کاملاً مشخصی، در ارتباط با یک عضو و یا چند عضو خانواده نشان داده می‌شود. بررسی شبکه‌های ارتباطی در خانواده و کانال‌های مختلف برقراری ارتباط، الگوهای رایج اعتماد و ارتباط شبکه‌ای را در هر خانواده‌ای شناسایی می‌کند بی‌عفتی، ترویج خیانت و تقویت بی‌وفایی، تجمل‌گرایی، بی‌اعتنایی به فرزندان، بی‌احترامی نسبت به یکدیگر در خانواده، بی‌غیرتی و بی‌اعتنایی نسبت به حدود محارم، موضوعات مهمی است که به عنوان آموزه‌های

مورد هدف این شبکه‌ها در حال برجسته‌سازی و بی‌اعتماد سازی است. در این شرایط، خانواده‌ها، وظیفه‌ای سخت و دشوار پیش رو دارند و برای مقابله با این توطئه باید با تمام قوا و هوشیاری و استفاده بهینه از سرمایه‌های مادی و انسانی خود، دست به کار شوند و به ایمن‌سازی جامعه خویش در برابر این امواج بپردازند. آگاه کردن جامعه به اهداف تبلیغاتی شبکه‌های اجتماعی، گامی اساسی در جهت پاسداری از هویت و ارزش‌های ملی و خانوادگی محسوب می‌شود. کاستلز معتقد است، فرهنگ در پی دگرگونی‌های فناورانه جدید، تحولات بنیادی دیگری را از سر می‌گذراند (کاستلز، ۱۳۸۰).

طبق فرضیه پنجم: بین شبکه‌های اجتماعی و کانون خانواده با کنترل متغیر حریم خانوادگی رابطه معنی دار وجود دارد. این فرضیه با نظریه مدیریت و دستکاری اطلاعات هابرماس و نظریه استفاده و تأثیر مک کوپیل مطابقت دارد. این نظریه در خصوص تأثیرات شبکه‌های اجتماعی بر بنیان خانواده است ولی با تاسی از فرایند جایگزین سازی و تکامل‌گرایی که در حوزه شبکه‌های اجتماعی اتفاق افتاده می‌توان این نظریه را به شبکه‌های اجتماعی به عنوان یکی از رسانه‌های اجتماعی که از رشد بسیار بالایی در جذب توجه مخاطبان جهانی برخوردار شده اند نیز به کار گرفت. این نظریه یکی از اشکال اثر رسانه‌ها در سطح شناختی بوده و مربوط به این موضوع است که قرار گرفتن در معرض شبکه‌های اجتماعی، تا چه حد می‌تواند به باورها و نگرش‌های خانوادگی اعضای خانواده در راستای از بین بردن خیلی از حریم‌های خانوادگی نقش داشته باشد. نظریه کاشت یا اشاعه برای ارائه الگویی از تحلیل، تبیین شده است؛ تا نشان دهنده تأثیر بلندمدت رسانه‌ها از جمله فضای اجتماعی نوپدید باشد، که اساساً در سطح برداشت اجتماعی، عمل می‌کنند (گونتر، ۱۳۸۴: ۳۱۰). در ابتدای اوجگیری استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در غرب، آن طور که کارشناسان غربی اذعان کردند، موجب پیدایش موجی از مسائل اجتماعی جدید در آن جوامع شد که پس از گذشت چندین سال، آن موارد رو به نزول و کاهش گذاشت و البته هنوز نیز وجود دارد. چنانکه با در نظر گرفتن وضع جامعه امروزی و مسائلی که وجود دارد (از جمله ورود اینترنت پرسرعت از داخل کافی تنها به منازل خانواده در تلفن‌های همراه و رایانه‌های همراه) و همچنین فناوری جدیدی را که در راه ورود به جامعه ایرانی است، با نگاهی دقیق‌تر میتوان به این نکته رسید؛ وضعیتی که در دهه گذشته به غرب راه پیدا کرد، رشد یافت، به اوج رسید و هم اکنون به سمت تعادل پیش می‌رود، اکنون در جامعه ایران از مرحله ورود و تولد عبور، به سمت اوج گیری حرکت می‌کند که نیاز به مراقبت بیشتری دارد. (فلاحی، ۹۵). به نظر میرسد نوع استفاده خانواده‌های ایرانی از این دست فناوریها به بسترسازی مناسب، همراه با دانش و آگاهی نیاز دارد. با بهره گیری از این یافته‌ها می‌توان گفت که شبکه‌های اجتماعی تأثیر شگرف تری نسبت به تلویزیون بر مخاطبان در زمینه نقض

حریم‌های خانوادگی دارد. کاشت پیام‌های متعدد و متنوع در عرصه شبکه‌های اجتماعی باعث شکل‌گیری نگرش‌ها و رفتارهای بعضاً هنجار شکنانه کاربران شده و اثرات این پیامها در درازمدت نیز قابل مشاهده است. شبکه‌های اجتماعی باعث می‌شوند تصمیمات فرد در ارایه ارزش‌های خانوادگی دچار تغییر شود و به نگرش جدیدی در زمینه‌ای خاص منجر شود. این وجه از کارکرد شبکه‌های اجتماعی به صورت مداوم و با تولید و کاشت پیام‌های همگن در فضای این شبکه‌ها روز به روز بر نگرش‌ها و رفتار اعضای خانواده در حریم خانواده تاثیر می‌گذارد. یافته‌های این پژوهش با نتایج یافته‌های ابوالقاسمی (۱۳۹۲) در بخش پیشینه داخلی همسو است.

منابع

- ابراهیم‌پور کومله، سمیرا و خزایی، کامیان (۱۳۹۱). آسیب‌های نوپدید، شبکه‌های اجتماعی مجازی در کمین خانواده ایرانی، نخستین کنگره ملی فضای مجازی و آسیب‌های اجتماعی نوپدید، تهران، وزارت تعاون، ۱۴-۱.
- ابوالقاسمی، محمود؛ نوروزی، عباسعلی و طالب زاده نوبریان، محسن (۱۳۹۲) "تأثیر اینترنت بر ارزش‌های خانواده: از منظر هویت دینی و ملی"، فصلنامه مطالعات ملی، دوره ۱۴، شماره ۳ (۵۵)، ۳-۵۵.
- اسمعیلی زاده، وحید (۹۵): بررسی آسیب‌های اجتماعی فضای سایبری در خانواده، فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی ایلام، شماره ۱۷، ۱۴-۲۸.
- بیرویگوف، س. (۱۳۷۲). تلویزیون و دکترین‌های آن در غرب. ترجمه: محمد حافظی. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
- پاکدامن، شهلا؛ (۱۳۹۱)، تأثیر والدین بر نحوه استفاده نوجوانان از اینترنت و پیامدهای آن « مجموعه مقالات کنگره بین‌المللی خانواده و جهانی شدن، تهران: دانشگاه شهید بهشتی. ۱-۲۸.
- پورشهریاری، مه‌سیما (۱۳۸۶)، مقایسه افسردگی، انزوای اجتماعی و ارتباطات خانوادگی دانش‌آموزان دختر کاربر و غیرکاربر اینترنتی دبیرستان‌های تهران، فصلنامه مطالعات روانشناختی، سال سوم، شماره ۲، ۴۴-۴۹.
- جوادی، علی محمد (۱۳۸۳). بررسی میزان و نوع استفاده از اینترنت و تأثیر آن بر ارزش‌های خانواده در بین دانش‌آموزان دبیرستان‌های مدارس دولتی ناحیه ۳ مشهد، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی.
- خدامرادی، طاهره و همکاران، (۹۳) بررسی میزان تاثیر استفاده از فضای مجازی بر ارزش خانواده، فرهنگ ایلام، شماره ۴۴ و ۴۵، ۱۶۷-۱۵۵.
- حبیب‌پور، کرم (۸۴)، اعتیاد اینترنتی علل و پیامدهای آن، مجله اعتیاد اینترنتی، شماره ۶۳. سال ۱۶، شماره ۳، ۶۷-۳۹.

- حکیمی، رویا (۱۳۹۰) نقش شبکه‌های اجتماعی بر هویت (مطالعه‌های موردی روی فیسبوک و کاربران کرد). مجله جهانی رسانه. شماره ۱۱، ۱۰۸-۹۸.
- دانایی مقدم، دلنشین؛ (۱۳۹۰)، بررسی تأثیر اعتیاد به اینترنت، بر میزان مطالعه دانشجویان کارشناسی ارشد کتای بداری و اطلاع رسانی دانشگاه‌های تهران، پایا ن نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی.
- دواس.دی.ای، (۹۴)، ترجمه هوشنگ نایی، پیمایش در تحقیقات اجتماعی، تهران، نشر نی
- رضایی، محمد و مونا کلاتتری. (۱۳۹۰) «خوانش مخاطبان سریال‌های شبکه‌های فارسی وان». زن در فرهنگ معاصر. ۲. دوره ۳. شماره ۵، ۲۴-۵.
- رضایی قادی، خدیجه (۱۳۹۱)، تأثیر اینترنت بر هویت، رساله دکتری رشته جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد تهران مرکز، دوره ۱۲، شماره ۲، ۱۴۲-۱۰۹.
- رضوی دینانی، ابتسام اذری، کاوه (۹۱) نظریه شبکه و کاربرد آن در خانواده، مطالعات رسانه ای، سال هفتم، شماره ۱۶ ۱۶۲-۱۴۹.
- رحمان فضلی، عبدالرضا؛ (۱۳۸۰) نقش رسانه در شکل‌گیری فرهنگ عمومی، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- روحانی، فضیله (۱۳۹۰)، بررسی میزان رابطه اعتیاد به اینترنت و رابطه آن با انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان مازندران، سال ۲، شماره ۶، ۲۸-۱.
- زنجانی زاده اعزازی، هما (۱۳۸۴)، بررسی تاثیر اینترنت بر ارزشهای خانواده در دبیرستان ناحیه ۳ مشهد، مجله جامعه‌شناسی ایران، شماره ۲، ۱۴۶-۱۲۱.
- سورین ورنر، تانکارد جیمز، (۱۸۳۲)، نظریه‌های ارتباطات، ترجمه دکتر علیرضا دهقان، تهران، انتشارات دانشگاه تهران. خرداد.
- فرخ نیا لطفی؛ بهار، (۱۳۹۰) بررسی تأثیر فضای مجازی اینترنت بر مدگرایی، فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، شماره ۲۲، ۱۱۵-۹۲.
- فرامرزیانی، سعید، شهناز هاشمی و علی اکبر دهکردی، (۹۵)، نقش رسانه‌های مجازی در تغییرات ارزش‌های اجتماعی با تأکید بر شبکه‌های اجتماعی تلگرام و فیسبوک، فصلنامه توسعه انسانی، دوره ۱۰، شماره ۴، ۷۶-۵۲.
- فلاحی، علی (۱۳۹۵)، تحلیل کیفی و کمی تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی در ساختار خانواده، فصلنامه فرهنگی و تربیتی زنان و خانواده، سال یازدهم، شماره ۳۵، ۱۷۱-۱۹۰.
- فولادی، محمد (۱۳۹۱)، چپستی رسانه با تأکید بر رسانه دینی، فصلنامه معرفت فلسفی، شماره ۴ سال ۹، ۲۱۰-۱۹۵.
- کاستلز، مانوئل (۱۳۸۵) عصر اطلاعات اقتصاد جامعه فرهنگ ترجمه حسن چاوشیان. تهران: طرح نو،
- کاستلز، مانوئل (۸۰)، عصر اطلاعات، جلد اول، ترجمه افشین خاکباز، طرح نو، چاپ اول، تهران

- کفاشی، مجید؛ (۱۳۸۸) بررسی تأثیر اینترنت بر ارزشهای خانواده، فصلنامه علمی پژوهشی اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن، سال دوم، شماره ۳، فصل تابستان.
- کفاشی، مجید (۱۳۸۹). آثار نظم و تضاد خانواده بر خشونت علیه کودکان، فصلنامه پژوهشی اجتماعی، سال سوم، شماره ۶، ۱۲۳-۱۱۱.
- کفاشی، مجید (۱۳۸۴)، هربرت مارکوزه و نظریه انتقادی. فصلنامه علمی-پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلیخال، شماره ۴، ۱۰۷-۸۷.
- علیخواه، فردین، (۷۸) کنش ارتباطی (اندیشه‌های یورگن هابرماس)، مجله اطلاعات سیاسی و اقتصادی شماره ۱۲۵-۱۱۴-۳۹.
- محمد پور، احمد و اسداله نقدی و بهزاد نادر نژاد. (۱۳۸۹)، «تأثیر ماهواره بر هویت فرهنگی در کردستان ایران». دو فصلنامه تخصصی پژوهش جوانان. فرهنگ و جامعه. ۴-۱۳۱ - ۱۵۶.
- محسنیان‌راد، مهدی و عبدالرضا سپنجی. (۱۳۹۰) «مخاطبان منفعل یا افراد گزینشگر آن سوی رسانه‌ها»، تهران. فصلنامه تحقیقات فرهنگی. ۱. دوره ۴. ۵۸-۴۱.
- مصطفوی الاتق، مهدی (۹۴)، آموزش و پرورش و رویارویی با آسیب‌های نوین، نشر ره آورد نور، شماره ۵۲، ۱۷-۱۰.
- مک کوایل، رنیس (۱۳۸۵). نظریه ارتباطات جمعی، ترجمه پرویز اجلائی، تهران: دفتر مطالعات و توسعه رسانه، چاپ دوم.
- نیک بخش، بهرام و مهسا محمدحسینی (۱۳۹۴)، مقاله تأثیر شبکه‌های مجازی بر وضعیت تحصیلی دانشجویان شهرستان لالی، مرکز همایش‌های صدا و سیما (دومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش در علوم رفتاری اجتماعی). ۲۰-۱.
- نوری، اعظم. (۱۳۸۹) «عوامل تضعیف استحکام خانواده». فصلنامه طهورا. سال سوم، شماره ۶، ۸۷-۱۱۴.
- نوغانی، محسن؛ چرخ زرین، مرتضی؛ صادقی، عطیه (۱۳۹۰) تأثیر فیسبوک بر کاهش سرمایه اجتماعی پیوندی در خانواده. نخستین کنگره ملی فضای مجازی و آسیب‌های اجتماعی نوپدید. تهران: وزارت تعاون و رفاه اجتماعی. ۸-۱.
- نصرتی نژاد، فرهاد (۱۳۹۳)، مطالعه رابطه بین استفاده از شبکه ماهواره‌ای فارسی‌زبانان با میزان پایبندی دینی در بین مادران و دختران گلپایگان، شماره ۶۳، ۹۸-۱۰۵.
- یوسفی، نریمان (۱۳۸۳)، شکاف بین نسلها؛ بررسی نظری و تجربی، تهران: مرکز مطالعات جوانان و مناسبات نسلی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی. ۲۳-۱۲.
- وبستر، فرانک (۸۱)، نظریه‌های جامعه اطلاعاتی، ترجمه اسماعیل قدیمی، تهران، قصیده سرا چاپ اول.
- هراتی، محمدجواد (۱۳۹۵). تفاوت و جایگاه نقش رسانه در انقلاب اسلامی ایران و تحولات مصر ۲۰۰۱ شماره ۹، ۹۹-۱۱۴.

- Eric, J. B. S. (2000). Internet use and relationship to loneliness. *Journal Cyber, Psychology Behavior*.
- Giddens A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late*. Heiydari S.
- Hansen, D.L., B. Shneiderman, M. A. Smith (2011). *Analyzing Social Media Networks With NodeXL: Insights From a ConnectedWorld*.
- Inglehart, Ronald (2007). *World Values Survey*. Institute for Social Research, the University of Michigan.
- King storm A. (1996), *Internetaddiction. Is the internet addictive, or are addicts using theinternet*. December. (web page)
- Kubey R w, lavinmj, barrows jR. (2001), *Internet useand collegiate academicperformanscodecrements: Early findings – j commun 382-366 :2001*.
- Piercy, D. (2000). *Student psychological well-being and the internet- Areview and -discussion of current research*. Retrieved for World Wide Web.
- Young, K. S. (1999). *Internet addiction: Evaluation and treatment*. Student BMg -
- Riley, K. (2004). *Reforming for democratic schooling: learning for the future not yearning for the post*. In John Macbeath&LejfMoos. *Democraticlearning: The challenge to school effectiveness*. New York: RoutledgeFalmer.
- Ross, K & Nightingale, V. (2008) *Media and Audiences*, London: McGraw Hill.
- Taylor, max & Quayle, Ethel. (2003), *child pornography: AnInternetcrimenewyorK: Brunner- Routledge*.